

Örkény István

(1912- 1979)

Jómódú polgárcsalád fia, apja Örkény Hugó patikus, eredetileg Östreichert nevezte, szeszgyáros család sarja. 1930-ban a budapesti piarista gimnáziumban érettségizett, és - apja óhajára - beiratkozott a műegyetem vegyészmérnöki karára. Mivel termodinamikából megbukott, 1932-től gyógyszerészhallgatóként folytatta tanulmányait, 1934-ben kapott diplomát.

1937-ben kapcsolatba került a Szép Szó körével.

1938-ban - rendőrhatalomra - apja Londonba küldte; ahol egy orvosi folyóirat kiadásában vett részt. 1939-ben Párizsban alkalmi munkákból élt. 1940-ben, a háború hírére hazatért, ismét beiratkozott a műegyetemre, 1941-ben kapott diplomát. 1942 áprilisában hívták be katonának, májusban indult a 2. Magyar Hadsereg katonájaként a doni frontra. 1943-ban hadifogságba esett. Csak 1946 karácsonyán térhetett haza.

1949-től az Ifjúsági Színház, 1951-től a Magyar Néphadsereg Színházának dramaturgia. 1954-től a Szépirodalmi Könyvkiadó lektora. A forradalomban való részvétele miatt 1958-63-ban nem publikálhatott; ez idő alatt az Egyesült Gyógyszer- és Tápszergyár orvostudományi osztályán mérnöki beosztásban dolgozott.

1971-ben a Szépirodalmi Könyvkiadó megkezdte életműsorozatának kiadását Időrendben címmel. Hagyatékát harmadik felesége, Radnóti Zsuzsa gondozza. József Attila-díjat (1955, 1967) és Kossuth-díjat (1973) kapott.

1979-ben végzetes kór támadta meg, de még halálos ágyán is dolgozott.

Első jelentős novelláját a Szép Szóban József Attila közölte (Tengertánc). A háború, majd a hadifogság szenvedéseit, megpróbáltatásait dokumentarista prózában és drámában (Voronyezs, 1947) is megörökítette. Az 1940-es években prózája a realista társadalomábrázoláshoz közelített; az 1950-es évek elején őszinte politikai meggyőződése a sematikus ábrázolás zsákutcájába vitte (Házastársak, 1951). Lila tinta című novelláját 1951-ben Révai József mint a burzsoá életérzés és irodalom-felfogás példáját bírálta.

Az 1956 utáni publikációs tilalmát megtörő első kötete (Jeruzsálem hercegnője, 1966) az irodalmi élet szenzációja lett.

Örkény az „egyperces novellának” elnevezett rövid történetekben találta meg az írói alkatának legmegfelelőbb formát, a groteszket. A drámai műfaj és a színpad radikális megújítója (Pisti a vérzivatarban, Vérrokonok, Kulcskeresők, Macskajáték). Drámáit a világ szinte minden nagyvárosában játszották; prózáját is számos nyelvre fordították (Egyperces novellák). 1969-ben Párizsban elnyerte a Fekete Humor Nagydíját. Műveiből több film is készült: a Tótékből Isten hozta őrnagy úr! (1969) címmel Fábri Zoltán, a Macskajátékból (1972) Makk Károly rendezésében.

István Örkény

(1912- 1979)

Legenda maďarskej literatúry 20. storočia sa okrem svojho rozsiahleho prozaického diela preslávila aj svojou dramatickou jedinečnou tvorbou, ktorá sa prezentovala na mnohých svetových javiskách. „Tótovcí“, „Pokrvní príbuzní“, „Hľadači klúčov“ či „Mačacia hra“ boli vždy uvádzané s veľkým diváckym ohlasom. Jeho tvorba je pritažlivá svojou výraznou autorskou poetikou, ironicko - groteskným humorom, s akým autor nastavuje sugestívne zrkadlo ľudskej morálke a príznakom „neľudskosti“ dnešného sveta.

Tieto kvality v hre „Tótovcí“ ocenila v európskom kontexte aj francúzska Veľká cena čierneho humoru v roku 1969.

DIVADLO THÁLIA SZÍNHÁZ KOŠICE - KASSA

ÖRKÉNY ISTVÁN

TÓTÉK TÓTOVCI

Őrnagy	Petrik Szilárd
Tót.....	Pólos Árpád
Tótné	Cs. Tóth Erzsébet
Ágika	Rák Viktória
Postás	Benkő Géza
Tomaji plébános.....	Dudás Péter
Ciprián professzor	Bocsárszky Attila
Lajt tulajdonos	Flórián R. Szabolcs
Gizi Gézáné	Varga Livia
Lőrincke szomszéd	Tóbisz Titusz
Ciprián inasa	ifj. Bocsárszky Attila
Dr. Eggenberger	Kristóf Roland
Elegáns őrnagy	Bocsárszky Pál m.v. - a.h.

Jelmez-Díszlet - Kostým-Scéna: Húros Annamária m.v. - a.h.

Korrepitőr - Korepetitőr: Marik Erzsébet m.v. - a.h.

Zenei vezető - Hudobná spolupráca: Fekete Mária m.v. - a.h.

Rendezőasszisztens - Asistent réžie: Richtarcsik Mihály

Rendező - Réžia: Vas Zoltán Iván m.v. - a.h.

Bemutató - Premiéra:

1. marec 2007. marec 1.

Támogatók - Sponzori:

Illyés Közalapítvány, Magyar Színházi Társaság

Külön köszönjük a Miskolci Nemzeti Színház és az Aphrodite Szalon (Nagy család) segítségét. - Ďakujeme za poskytnutú pomoc Národnému divadlu v Miškolci a Salónu Aphrodite (salón svadobných šiat rodiny Nagyovej).

Médiapartnerek - Mediálni partneri:

újnő

ÚJSZÓ

REGFILM, s.r.o.
TELEVÍZIONÝ PRŮMYSL
TELEVÍZIOS MŰSORKÉSZÍTÉS

Vasárnap

Kassai Figyelő

RTUtext

A Kassai Thália Színház műsorfüzete, a 2006/2007-es évad 6. bemutatója
Bulletin Divadla THÁLIA v Košiciach, 6. premiéra divadelnej sezóny 2006/2007

A kiadásért felel - zodpovedný redaktor: Kolár Péter igazgató - riaditeľ

Grafika: Haščák&Hudák

Foto: Bodnár Gábor

Összeállította - zostavil: Tóth Éva

OSZK. Ielt.
Színháztört.

v. 476 06/2008

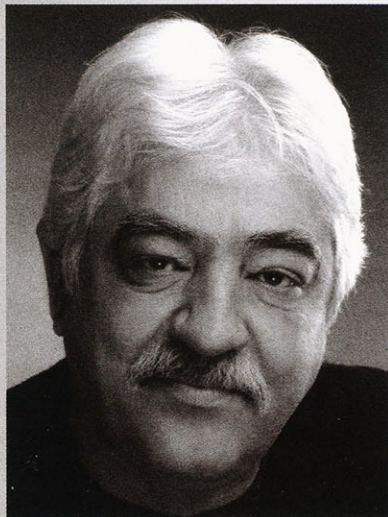
DIVADLO THÁLIA SZÍNHÁZ KOŠICE-KASSA

ÖRKÉNY ISTVÁN

TÓTÉK

TÓTOVCI

„A színháznak időnként meg kell újulnia...”

Villáminterjú Pólos Árpád színművésszel

Amikor találkoztunk a Márai Stúdió presszójában, próbáról érkezett, s mivel itt tilos a dohányzás, az interjú előtt még kiszaladt néhányat szippantani. Örkény István Tóték-jának címszerepe az ötvenéves Pólos Árpádnak afféle jutalomjáték. Jó hangulatú volt a próba, feltöltődve érkezett. Először is gyermekkoráról valltam.

Mikor fogant meg benned az a gondolat, hogy ezt a mesterséget, ezt a pályát válaszd?

Egy gömöri faluban, Feleden születtem. Pici gyerekkorom óta érdekelt az irodalom, ezt az apai nagymamámnak köszönhetem, aki mint falusi lány már a múlt század húszas éveiben érettségivel rendelkezett, ami akkor kuriózum volt. Volt egy szép könyvtára, s amikor én még írni, olvasni

sem tudtam, a cserépkályha mellett meséket olvastam fel nekünk, sőt, még verseket is írt. Én mindig fogékonyabb voltam az ilyen dolgok iránt, mint a bátyám és az öcsém, akik mezőgazdászok lettek. A rimaszombati gimnáziumban érettségiztem, ahol nagyon megerősödött a magyarságtudatom, és még inkább felébresztették bennem az irodalom és a művészetek iránti érdeklődést. Talán ezért választottam további tanulmányaim során a könyvtár-leveltár szakot. Nagyon sokat köszönhetek Dropka Géza bácsinak, aki egy jó nevű amatőr rendező volt, s aki a Jókai Napokon is mindenki ismert. Éveken keresztül ő vezetett egy színjátszó csoportot Rimaszombatban, ahol egyszer-kétszer én is közreműködtem.

Amikor a könyvtár szakot elvégeztem, és a Rimaszombati Járási Könyvtár módszertani osztályára kerültem, akkor én Feleden már egy saját színjátszó csoportot alapítottam. Itt rendeztem meg Sarkadi Kőműves Kelemen-jét.

Derűsen pillant rám, amikor azt kérdezem tőle, hogyan került kapcsolatba a Thália Színházzal...

Ez egy érdekes történet. Gimnáziumi osztálytársam, Csordás János, aki Dropka Géza bácsinál játszott, s akit én átsábítottam a feledi csoportba, egyszer elém állt, és arra kért, hogy a darabunk egyik dialógusát elő szeretné adni Kassán, ahová színészfelvételekre jelentkezett, menjek el vele a meghallgatásra. Jancsi akkor már harmadik éve próbálkozott a Thália Színháznál. Feljöttünk Kassára, előadtuk a dialógust, s az eredmény az lett, hogy engem fölvettek, Jancsit sajnos nem. Én akkor erre igazán nem készültem. Mivel az egész járásban én voltam az egyetlen férfi könyvtáros, nehezen engedtek el, sőt, még egy évig tartották is a helyemet, annak reményében, hogy visszatérek. Azonban két hét múlva, én már Kassán kezdtem el próbálni Csendes Laciékkel.

Melyik volt az első darab, amelyben színpadra álltál?

Ez is egy nagyon szerencsés véletlen, mert ugyanúgy a Kőműves Kelemen Tóth László átiratában, ahol egy kőművest alakítottam, Csendes Laci volt a címszereplő, és Kövesdi Marika, a feleségem játszotta az ő feleségét, akit befalaztak Déva várába.

Azóta sok szép szerepet játszottál a Thália Színházban. Kassához mindvégig hűséges maradtál. Nem merült fel benned az a gondolat, hogy más színházhoz szerződj egy-egy vendégszerepre?

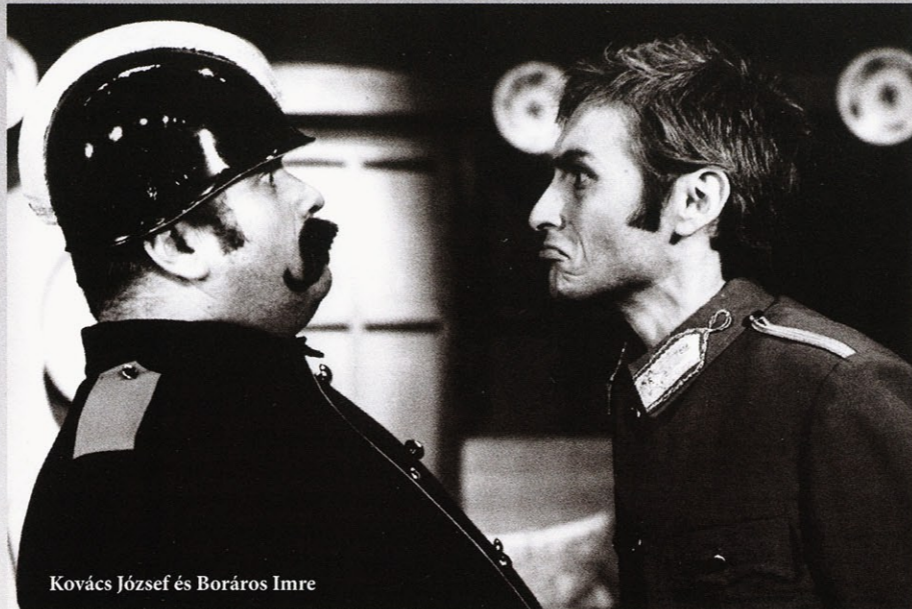
Nálam ez úgy történt, hogy a más kollektívában való játék, az mindig nyáron jött össze. Én erdélyi színészekkel játszottam Kisvárdán a Várjátékokban, vagy a komáromi kollégákkal Beke Sándor igazgatósága alatt a Bátya Színházban, több előadásban is. Az igazság az, hogy a pályám elején szerződött el a színháztól Csendes László, s nekem kezdő színészként hatalmas feladatokat kellett átvenni. Ezért nem kaptam ajánlást Lengyel Feri bácsitól a színművészetre, amikor beindult a magyar tagozat 83-ban, Pozsonyban, mert azt a választ kaptam, hogy rám most van szükség, nem négy év múlva. Ezt bánom is, meg nem is. Azalatt a négy év alatt nagyon sok jó szerepet játszottam el, és rengeteget tanultam a színpadon. A huszonöt év alatt – s ezt én különben nagyon kifogásolom – csak én képviseltem a színházunkban férfi színészként ezt a korosztályt, ezért nem történhetett meg az, hogy akár egy fél évet is más színházban töltssek, mert akkor itt a kötelezettségeimet nem tudtam volna vállalni, s ez nekem mindenképp fontosabb volt.

Melyik volt az az időszak, amelyre pályád folyamán legszívesebben emlékszel vissza?

A színházba új szerzők, stílusok, irányzatok kérnek bebocsátást. A színháznak időnként meg kell újulnia, és azoknak is, akik csinálják. Ez az idő olykor tragikusán rövid. Ha visszagondolok, a 90-es évek derekán nagyon erős férfigárdánk volt. Verebes István rendezésében, a Semmi és végtelen-ben Boldoghy Olivér és Tóth Tibor is játszott. Akkor mertük vállalni Ratkónak a Segítsd a királyát is, még úgy is, ha egy-két szerepre vendégeket kellett hívni.

Nagyon szívesen emlékszem erre a korszakra, de a nyolcvanas években is nagyon jól éreztem magam Várady Béla bácsiék fénykorában. Engem nagyon szerettek itt, és el is kényeztettek olyan szerepekkel, melyekhez Budapesten neves kollégák csak öt-tízvenként jutnak. Például, Zorba, a görög; a Leonida Papagatto, vagy a Kvartettben a főszerep, s persze Örkény Tóti, melynek a bemutatójára most készülünk.

Havasi Péter

Kovács József és Boráros Imre

Örkény I.: Tóték. Bemutató: 1974. március 28. (Thália Színház, Kassa), Rendező: Beke Sándor
Szereplők: Boráros Imre, Kovács József, V. Szabó Rózsi, Kövesdi Szabó Mária, Érsek György, Várady Béla, Lengyel Ferenc, Csendes László, Gyurkovics Mihály, Horváth Lajos, Gombos Ilona, Kusiczky Gyula

HA EGY KÍGYÓ (AMI RITKASÁG) FÖLFALJA ÖNMAGÁT, MARAD-E UTÁNA EGY KÍGYÓ-NYI ÚR? ÉS OLYAN ERŐHATALOM VAN-E, MELY EGY EMBERREL EMBER VOLTÁT MEGE-TETHETNÉ? VAN? NINCS? VAN? FOGAS KÉRDÉS!

TÁBORI LAP

KEDVES SZÜLEIM ÉS ÁGIKA! TEGNAP ÉRTEŚÜLTEM, HOGY SZERETETT PARANCSNO-KUNK, VARRÓ ÖRNAGY ÚR, MEGRENDÜLT EGÉSZSÉGI ÁLLAPOTA MIATT KÉTHETES BETEGSZABADSÁGRA HAZAUTAZIK. RÖGTÖN HOZZÁ SIETTEM, ÉS MEGPRÓBÁLTAM RÁBESZÉLNI, HOGY AZ ÖCCSÉEK LÁRMÁS, POROS FÓVÁROSI LAKÁSA HELYETT VE-GYE IGÉNYBE KEDVES SZÜLEIM VENDÉGSZERETETÉT, DE Ő ELHÁRÍTOTTA A MEGHÍ-VÁST AZZAL, HOGY MEGRONGÁLT IDEGÁLLAPOTÁBAN NEM AKAR SENKINEK TER-HÉRE LENNI. VALÓBAN, A PARTIZÁNOK NAGYFOKÚ ZAKLATÁSA MIATT SZERETETT ÖRNAGY URUNK SÚLYOS ÁLMATLANSÁGBAN SZENVED, TOVÁBBÁ A SZAGOKRA IS ÉRZÉKENY. EGYES SZAGOKAT NEM TUD ELVISELNI, MÁSOK VISZONT, PL. A FENYŐ-SZAG, MEGNYUGTATJÁK. SZERENCSÉRE ESZEMBE JUTOTT, HOGY AZ ÖCCSÉEK LA-KÁSA NINCS MESSZE A SPÓDIUM-GYÁRTÓL, AHOL DÖGÖT DOLGOZNAK FÖL. ÚJRA HOZZÁ SIETTEM, ÉS LEÍRTÁM NEKI A MÁTRASZENTANNAI HÁZAT, A NAPPÉNYES KERTET, A KILÁTÁST A BÁBONYRA, TOVÁBBÁ AZT A FINOM FENYŐILLATOT, MELY A BARTALAPOSI VÖLGYRE RÁTERÜLT, ÉS KÉPZELJÉTEKI ÖRNAGY URUNK ELFOGADTA A MEGHÍVÁST! INDULÁSÁNAK IDŐPONTJA, HA ADDIGRA A PARTIZÁNOK ZAKLATÁSA ALÁBBHAGY, A JÖVŐ HÉT ELEJÉRE VÁRHATÓ. GONDOLHATJÁK, HOGY EZ MIT JELENT NEKEM! A SZABADSÁGOS VONAT KURSZKBÓL INDUL, ÉS Ő MÁRIS MEGÍGÉRTE, HOGY A ZÁSZLÓALJ GÉPKOCSIJÁN ELKÍSÉRHETEM, ISTENEM, MEGFÜRÖDHETEK!

LEVÉL A FRONTRA

KEDVES, JÓ FIAM! REMÉLEM, SORAIM JÓ EGÉSZSÉGBEN TALÁLNAK. TOMAJI FÓTISZ-TELENDŐ ÚR, AMIKOR A HADBA VONULTAKÉRT IMÁDKOZIK, MINDIG ELSŐ HELYEN MONDJA A NEVEDET. TUDATOM, HOGY JÓL VAGYUNK, CSAK TE HIÁNYZOL NA-GYON. MEGNYUGTATÁSODRA KÖZLÖM, HOGY A MÉLYEN TISZTELT ÖRNAGY ÚR IS KITŰNŐEN ÉRZI MAGÁT. ELEINTE NAGYON KIMERÜLT ÉS IDEGES VOLT, DE MÁR EZ A TÍZNAPOS PIHENÉS A FINOM HEGYI LEVEGŐNKÖN MEGTETTE A HATÁSÁT. AZ ELSŐ NAPOKBAN BORZASZTÓ ÁLMOK GYÖTÖRTÉK, DE MOST MÁR CSAK TRÉFÁS ÁLMAI VANNAK, MINT PÉLDÁUL, HOGY Ő VISZKETŐPOR, VAGY HOGY EGY KISKUTYA VISZI A SZÁJÁBAN ÉS LÓBÁLJA, DE MI EZ AHHOZ KÉPEST, HOGY MEGDARÁLJÁK ÉS MEG-ESZIK, MERT ELEINTE EZ VOLT. APÁD IS JÓL VAN, CSAK EGY KICSIT SZÓRAKOZOTT, ÉS IDŐNKINT OTT FELEDKEZIK MÁSOK ÁGYA ALATT, DE A PLÉBÁNOS ÚR BESZÉLT VELE. AZÓTA SOKKAL JOBB KEDVŰ, BÁR NÉHA VISSZAHÚZÓDIK. MÉG EGY ÖRÖMHÍREM VAN SZÁMODRA. A MÉLYEN TISZTELT ÖRNAGY ÚR MEGÍGÉRTE, HOGYHA JÖNNÉK A HIDEGEK, NEMCSAK ODAVEZS MAGÁHOZ A ZÁSZLÓALJIRODÁRA, HANEM VELE FOGSZ ALUDNI A MOSTANI SZOBATÁRSÁ HELYETT. ADNÁ ISTEN, HOGY ÍGY LEGYEN. VIGYÁZZ A GYOMRODRA, NE EGYÉL ZSÍROS ÉTELT HIDEGEN. SOKSZOR CSÓKOL ANYÁD, MARISKA.

Tóték

A Tóték eredetileg filmforgatókönyvnek íródott, Pókék, majd Csönd legyen! címmel. Kisregény formáját 1966-ban nyerte el. A regényt Örkény drámai formában is feldolgozta, és a darabot a budapesti Thália Színház mutatta be 1967 februárjában. Tótékhoz kétheti üdülésre betoppan az orosz fronton harcoló fiuk parancsnoka. A család igyekszik az Örnagy kedvében járni, hogy cserébe a fiú is kedvezményekben részesüljön. Tragikus és egyben groteszk is ahogy Tóték lesik az Örnagy kívánságait, aki forma szerint ugyan szerényen és udvariasan viselkedik, de valójában sér-tődékeny idegbeteg; kényes a szagokra és a zajokra, zavarja a házigazda termete, de mindenekelőtt a tétlenség, amely módot ad a gondolkodásra. Értelmetlen, de lázas tevékenységbe fognak: kartonból dobozokat-vágnak-és-hajtogatnak...

A nyomtatott drámaszöveg sajátosságára Örkény a Levél a nézőhöz bevezetőben mutat rá, párhuzamba állítva Camus filozófia esszéjének hőse, Sziszüphosz és Tót Lajos sorsát: „Tót Lajos persze nem volt Korinthosz királya, hanem csak községi tűzoltó egy hegyvidéki községben. Ennél fogva sohasem sérthette meg az isteneket. Hát akkor mi volt a bűne? Talán nem is volt bűne, legfeljebb az, hogy abban a korban élt, amikor csupán egyetlen választás volt: vagy lázadónak vagy Sziszüphosznak lehetett csak lenni. A történelem sokféleképpen ismétli önmagát. Nem egy ilyen kor volt, sok tehát a Tótunk.”

Tótovci

Príbeh tejto tragikomédie, ktorá sa často inscenovala aj ako politická groteska, je reálny i symbolický. Do malej zabudnutej dedinky, ktorá vníma vojnu len cez správy blízkych z frontu, prichádza na krátku dovolenku Major, nadriadený vojak Julka, syna rodiny Tótovcov. Keďže tento významný človek má možnosť ulahčiť ťažkému osudu vojaka na fronte, rodina sa usiluje za každú cenu Majorovi vyhovieť a zavďačiť sa mu. No Majorov zvyk rozkazovať a „usporadúvať“ životy iných sa pre domácich čoskoro stane neznesiteľným terorom. Čím viac ustupujú a rezignujú na svoju ľudskú dôstojnosť, tým viac Major manipuluje s ich životmi, časom, spánkom, silami, až kým sa z obetí nestanú kati...

